

JUVENTUS

a Bartók Béla Elméleti Líceum diáklapja, 2019/2020-as tanév, különkiadás, ingyenes

Kinga

Élő történelem és tehetséggondozás – Egy működő partnerség főbb állomásai

Az 1989-es év Európa-szerte kiemelt fontosságú év, hiszen ez a történelmi dátum jelzi Európa újraegyesítésének, a demokrácia és a jogállam győzedelmeskedésének évét is. Ugyanakkor, számunkra – temesváriak, erdélyi magyarok, Románia lakói – a forradalom kirobbanásának, saját sorsunk kézbe vételének éve. Évek óta az Integratio Alapítvány számos olyan programot kezdeményez, amelyben nemcsak a forradalomra való megemlékezés valósulhat meg, hanem a programokra jelentkező fiataloknak alkalmuk van mélyebb betekintést nyerni a rendszerváltás előtti éltebe, és amelyek kritikai gondolkozásra ösztönözik a diákokat a forradalmi eseményekkel és a rendszerváltással kapcsolatban. A programok megvalósításában a Bartók Béla Elméleti Líceum állandó partnerré vált, és ma már egy valódi tehetséggondozó műhely működésének eredményeit láthatjuk.

Ez a sorozat 2009-ig nyúlik vissza, ekkor hirdettük meg a *Forradalmi történetek – 1989. a családi emlékezetben* című pályázatot. A jelentkező középiskolások feladata az volt, hogy rögzítsék azokat a történeteket, melyek családjuk vagy ismerőseik körében élnek az 1989-es eseményekkel kapcsolatban, majd dolgozzák fel az illető történetet publicisztikai (interjú) vagy szépirodalmi (rövidpróza) formában. Ez a pályázat végül része lett egy komplex *89 RETRO* ifjúsági rendezvénysorozatnak, melynek során megvalósult egy *Forradalmi mozgómúzeum* is, amelyet négy városban (Kolozsvár, Nagyvárad, Arad és Temesvár) fel is állítottak, a bemutatót tartalmazó virtuális DVD-t pedig minden magyar tannyelvű középiskolába eljuttattak az Alapítvány akkori munkatársai. A program másik izgalmasabb eseménye a „*Társadalom struktúrái*” szimulációs játék volt, amely során a résztvevő fiatalok megtapasztalhatták, hogy mi volt a gazdasági, társadalmi és politikai modell a kommunizmus, majd a demokrácia alatt.

2012/13-as tanévben először hirdetett tehetséggondozó programot az Integratio Alapítvány *Élet a rendszerváltás előtt* címmel a társadalomtudományok iránt érdeklődő fiataloknak, melynek eredményeképpen hat izgalmas dolgozat született. 2014-ben újra a forradalommal kapcsolatos családtörténetek kerültek előtérbe, ekkor nyolc diák munkája került díjazásra.

2017/18-as tanévtől kezdődően a Nemzeti Tehetség Program részeként valósultak meg a tehetséggondozó programok. A komplex programok előadások, kiscsoportos foglalkozások révén, mentorok bevonásával valósulnak meg. Ezeket tanulmányutak, interaktív programok (pl. élő könyvtár) egészítik ki. A

megvalósult munkák konferenciákon kerülnek bemutatásra, és a különböző megmérettetésekben is megállják a helyüket. Első évben a *Z generációs kreatív média műhely* program valósult meg, második évben az *Élet a rendszerváltás előtt – ifjú kutatók tehetséggondozó programja* és idén pedig a *Temesvár '89 diákszemmel*.

Köszönet ezúton is a programfelelősöknek, mentoroknak, szakértőknek, akik az évek során támogatták és ma is támogatják programjainkat: dr. Balla Lóránt, Bartha Csaba, Băruță Krisztina, Darida Koppány, Dukász Magor, Fodor Enikő, Gecse-Madaras Júlia, Katona Mihály, Keresztes Péter, Molnár Timea-Imola, Orosz Sándor, Sütő Egeressy Zsuzsa, Toró Tamás, Toró Tibor, Valdman Kinga.

Dr. Erdei Ildikó

Temesvár '89 diákszemmel – tehetséggondozó program

Miután az előző évben az Integratio Alapítvány tehetséggondozó programja *Élet a rendszerváltás előtt* címmel nagy érdeklődésnek örvendett, ezért 2019 októberében az 1989-es események harmincéves évfordulója kapcsán *Temesvár '89 diákszemmel* címmel szólította meg újra a 9–12. osztályos diákokat.

A projekt célja az volt, hogy a diákok jobban megismerjék az 1989-es eseményeket, és az információkat, történeteket kreatívan feldolgozva kortársaik számára is jobban befogadhatóvá, élővé tegyék a történelmi időket. Mindez tematikus előadások, ötletbörzék, kreatív műhelyek, interaktív csoportos foglalkozások és egyéni mentoring által valósult meg. A diákokkal négy mentor foglalkozott az októbertől májusig tartó projekt során: dr. Balla Lóránt (irodalom), Bartha Csaba (média), Nüszl Erzsébet (képzőművészet), Valdman Kinga (társadalomtudományok), valamint bekapcsolódott a programba Juhász Gergely Petőfi-ösztöndíjas is.

A projektben 12 kiválasztott diák vett részt: Benke Andrea, Cziprián-Kovács Kinga, Gergelyfi Beáta, Jakab Árpád, Jánosi Anett, Kovács Károly, Kuglis Albert, Matíz Tamás, Mustățã Izabella, Mátyás Krisztián, Stan Lilla Alíz és Simon Timea.

A teljes csapat számára minden mentor tartott egy-egy „alapozó” műhelymunkát, ahol a diákok belekóstolhattak az adott terület lehetőségeibe, hogy ezek után könnyebben el tudják dönteni, milyen irányba mennének tovább. Végül volt, aki egyénileg, voltak, akik csoportokban dolgoztak, és olyan résztvevők is voltak, akik több területen is kipróbálták magukat. Időközben egy élő könyvtár módszerén alapuló, gondolatébresztőnek szánt interaktív programot is szervezett a mentorcsapat (2019. december 15.). Itt a meghívottak a temesvári forradalomhoz kapcsolódó személyes élményeikről meséltek a diákoknak, ami után személyesen is lehetett faggatni őket.

A mentorok már megkezdték az egyéni és csoportos munkát a diákokkal, mire bezárt az iskola. Az Alapítvány a mentorok segítségével újratervezte a projektet, és a közös munka átkerült az online térbe.

A 2020 májusára tervezett zárókonferenciára végül május 19-én az online térben került sor. A mentorok bemutatták a munkafolyamatokat, a diákok pedig a kedvenc részleteiket olvasták fel vagy mutatták meg, valamint meséltek a projekt során szerzett tapasztalatokról, élményekről. Az elkészült munkák a zárórendezvény után felkerültek az Integratio honlapjára és a Temesvárosra, valamint a közösségi médiában is megjelentek. Változatos műfajú és formájú anyagok készültek el: versek, esszék, grafikák, képregény és egy rádiós dokumentumműsor is született. Juhász Gergely segítségével egy kiadvány állt össze a szabadságról szóló idézetekkel és képekkel, valamint megjelent egy *Juventus* különszám is 1989-ről.

A programot az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő támogatta.

Gecse-Madaras Júlia

Emlékszilánkok a diktatúra éveiből

Rádiós dokumentumműsor az 1989-es forradalom előtti időszakról

A temesvári Bartók Béla Elméleti Líceum öt tanulója arra volt kíváncsi, hogyan éltek az emberek a diktatúra alatt, milyen volt azokban az években diáknak lenni, hogyan szórakoztak akkoriban a fiatalok, milyen volt a zenei élet és hogyan emlékeznek vissza 1989 decemberének forró napjaira, milyen megrázó emlékekkel maradtak.

A „kisriporterek” egykori diákokat kérdeztek meg (Borbély Szilárd, Cziprián-Kovács Jolán, Jánosi Tímea, Kántor Zoltán, Morocza Zoltán, Oláh Mihály, Szabó Zsolt, Tamás Péter, Tóth Kinga) olyan személyeket, akik harminc évvel korábban éppen iskolájuk padjait koptatták, vagy pár éve végeztek és egyetemistaként, katonaként élték át a forradalom napjait. Többen közülük nem kellett messze menjenek, a szüleiket faggathatták. A koronavírus-járvány viszont megnehezítette a munkát. A riporterek a vesztegár miatt a világhálón vették fel a kapcsolatot alanyaikkal, és a hirtelen népszerűvé vált konferenciaprogram segítségével tudták rögzíteni az interjúkat, anélkül, hogy kilépjének a lakásból. A térerő nem volt mindig kegyes, a virtuális stúdióbeszélgetések minőséges sem ütötte egy igazi rádió stúdió, vagy egy jó hangfelvevő minőségét, de mindezek ellenére, ha nehezebben is, sikerült összehozni kilenc interjút.

A dokumentumműsört a hallgatók négy részben követhetik 2020. május 20-tól kezdődően, szerdánként a Temesvári Rádió ifjúsági műsorában (14:00–15:00 óra, középhullám, 630 kHz) az Integratio Alapítvány, a Rádió és egyéb Facebook oldalakon, ahol a mini sorozat részei később is elérhetőek lesznek.

Május 20./ Első rész: **Politikai helyzet** 1989 előtt

Május 28./ Második rész: **Diák- és iskolai élet** 1989 előtt

Június 4./ Harmadik rész: Az 1989-es **forradalom napjai**

Június 11./ Negyedik és egyben záró rész: **Szórakozás és zenei élet** a diktatúra éveiben, **párhuzam** az 1989 előtti és utáni diákévek között, és **végkövetkeztetések**

A riporter csapat tagjai: Ciprián Kovács Kinga, Jakab Árpád, Jánosi Anett, Kuglis Albert és Stan Lilla Alíz. Ők a „kisriporterek”, akik a járvány előtt, heti rendszerességgel készítettek interjúkat, riportokat a Temesvári Rádió ifjúsági műsora számára, a *Temesvár' 89 diákszemmel* projekten kívül is.

Az összekötő és felvezető szövegeket Benke Andreea (9.) olvasta fel

A zenét Kuglis Albert (9.) szerezte.

A dokumentumműsört, a hatvan gondolatszilánkból, mozaikszerűen építette fel Bartha Csaba, a Temesvári Rádió szerkesztője, a Temesvár '89 diákszemmel média csoport mentora.

Bartha Csaba

Temesvár '89 írói/költői diákszemmel

Minden író és költő számára kihívás történelmi tárgyú irodalmi művet megalkotni akkor, ha az adott történelmi eseményt nem élte át személyesen. Kihívás, de nem lehetetlen. Szorgalommal és tehetséggel megoldható. Három kiváló irodalmi szöveg született három nagyszerű diák (Stan Lilla Aliz, Gergelyfi Beáta, Simon Timea Bianca) keze alatt dr. Balla Lóránt irányításával.

Lilla: „Nagyon élveztem a munkát. Mindenképpen valami újat szerettem volna, és pont az írásom elkezdése előtt Márai Sándor és Shakespeare szonetteket olvastam. Innen jött az ötlet, hogy szonettek alkossák a ciklusomat. Számomra a szavak megválogatása volt a legnehezebb feladat, mert úgy éreztem, hogy túl nagy a súlya ennek az eseménynek, hogy ne hozzá méltóan írják. A koronavírussal való összekötésről sem volt elképzelésem az elején, de annyit tudtam, hogy a mostani helyzetünk közel sem „szabadságvesztés”. Úgy döntöttem, hogy máshogy közelítem meg ezt a témát: szabadságvesztés, jogsértés az, ha nem tartjuk be a szabályokat, mert azzal egy másik ember egészségét is veszélyeztetjük.

Előre haladva a szonettekben a főhősöm fejlődik: egy naiv, semmit sem sejtő katonából lesz egy az igazságra rádöbbenő, lelkileg magának megbocsátani nem tudó ember.

Egy saját alkotásból nehéz kedvenc részt kiemelni, de én mégis az utolsó szonettre vagyok a legbüszkébb, amelyben már nem a romániai magyar katona, a többi szonett főhőse gondolatai szólnak meg, hanem az enyéim.

Beáta: „Már, amikor megláttam a *Temesvár '89 diákszemmel* program első plakátját, izgatott lettem, később sem bántam meg, hogy jelentkeztem, mivel a munka, az írás kikapcsolódást jelentett számomra. A legszebb élményem az összes közül a történetek többféle szempontból való meghallgatása volt, illetve az, hogy rengeteget kérdezősködhettem és senki nem állított meg. Két nehézségbe ütköztem az írás során. Ki kellett választanom a kedvenc, avagy a legdurvább történeteket a hallottak közül, és ezeket úgy kellett papírra vennem, hogy ne okozzak csalódást. Hősöket szerettem volna alkotni a hétköznapi forradalmárokból, attól féltem, hogy írásom nem fog felérni az ők áldozataikkal. A másik nehézség az volt, hogy bele kellett helyeznem magam az ő helyzetükbe, éreznem kellett azt, amit ők akkor. Nem tudhatom, hogy sikerült-e, soha nem éltem át hasonlót. A munkám során a hallott történeteket fűztem össze egy szereplőbe, ezért lett írásom címe *'89 hősei – mind egyben*.

Timea: „Nagyon örülök, hogy részt vehettem a *Temesvár '89 diákszemmel* programban. Először próbáltam egy saját történetet, elbeszélést megírni, és ez nagyon kihívó volt számomra. Rájöttem, hogy képes vagyok erre, és dr. Balla Lóránt tanár úr segítségével megtanultam szabadon engedni a fantáziámat az írásban, és arról írtam, amit éreztem és gondoltam, hogy jó. Megszeretném köszönni, hogy bizalmat adott nekem és büszke vagyok magamra, hogy egy ilyen szép történetet írhattam. Remélem az időutazás tetszeni fog mindenkinek!”

Dr. Balla Lóránt

’89grafika akciócsoport

Cziprián-Kovács Kinga, Jánosi Anett, Kovács Károly, Matiz Tamás és jómagam, Nüszl Erzsébet rajztanár, mentor. Mi vagyunk a ’89grafika akciócsoport.

Nagyon szép és nemes feladatot vállaltunk el akkor, amikor belevágtunk.

Mi lehet izgalmasabb annál, mint a rajzolás eszközeivel megszólaltatni egy harminc évvel ezelőtti licistát?

Mindenki nagyon lelkes volt, alig vártuk a találkozókat, amelyek alkalmával azt próbáltuk megérteni, milyen is lehetett akkor élni, tanulni, szerelmesnek lenni, amikor a félelem diktatúrája uralkodott. Amikor a szabadság áhított kincs volt, és amikor minden szónak két értelme volt.

Elkezdtünk tehát egy történeten agyalni. A kreatív írás módszere tűnt a legjobb módszernek arra, hogy összerakjunk egy alapsztorit, amihez aztán karktereket alkottunk. Így születtek meg sorra: a licis srác, akiben lángol a kíváncsiság és a forradalmi hév, az aggódó szülők: az apa, aki félti fiát, de tudja, hogy fia szabad jövője mindennél fontosabb, az anya, aki imába foglalja a szabadságot..., a katona, a tanár, az utcagyerek, az amorf tömeg...

Munkánk főhajtás a névtelenek előtt, akik egy pillanatra hősök lehetnek.

És ekkor történt meg az, hogy a sors vagy a véletlen megfosztott minket a megszokott, hétköznapi szabadságunktól: nem mehatsz ki – mint ’89 decemberének véres napjain; szerzz be alapvető dolgokat, amelyek eltűntek az üzletek polcairól – mint a nyolcvanas években, amikor csak a hajnalban kelő jutott tejhez... persze, ez nem ugyanaz, de a halál árnyéka most is ott lebegett fölöttünk, mint akkor... ugye, nem felejtessz...

A csapat szétesett. Nem tudtuk, mi lesz, hogyan tovább. És ekkor fogalmazódott meg a projekt koordinátoraiban a mentő ötlet: digitális rajztábla.

Egy újabb kihívás. Várakozás a kézbesítőre. Végre, megvan! De mihez kezdjek vele? Meg kell tanulni használni, de a mentor elérhetetlen távolságokban van. Nem működik a távirányítás, szakadozik a kommunikáció.

Végül összehoztuk. Nem azt, amiről álmodtunk, és nem úgy, ahogyan álmodtunk.

De ez nem a vég, ez a kezdet. És ezalatt rengeteget tanultunk.

Köszönjük a kihívást, állunk elébe máskor is.

Alig várom, **Böbe** (Nüszl Erzsébet)

Tallózás egy készülő kiadványban

2019 decemberében egyik napról a másikra hetvenhét idézet került ki a Bartók Béla Elméleti Líceum falaira. A szabadságról szóltak. A gondolatok nem valamelyik világhírű filozófustól, hanem a líceumi osztályok diákjaitól származtak, egy-egy monogrammal ellátva. Mielőtt a tanítványok rátaláltak volna a saját mondataikra, elgondolkodtam: az írások olyan jól sikerültek, hogy valahogy tartósabb formában is meg kellene őrizni őket... Mondjuk egy kiadvány formájában! 2020 áprilisában meg is hirdettük a #Temesvár89 fotópályázatot, hogy az idézetekhez illusztrációkat gyűjtsünk. A pályázaton összesen 160 fénykép érkezett be, így annak lezárulása után minden rendelkezésre állt, hogy egy 100%-ban bartókos kiadvány jöjjön létre. Ennek első lapjai közül tallózhatnak most a Juventus olvasói. Noha a nyomtatott forma megjelenítését némileg késlelteti a jelenlegi járványhelyzet, a tartalmak folyamatosan nyomon követhetők online a *TM89_diakszemmel* c. Instagram-oldalon. Jó böngészést kívánunk mindenkinek!

Juhász Gergely

Tükörben a múlt

Élmény volt számomra ellátogatni a „Kommunista fogyasztó múzeumába” egy ilyen fiatal, vagány csapattal. Érdekes volt nézni, hogy egy generáció, amely már több mint tíz évvel a forradalom után született, hogyan viszonyul azokhoz a tárgyakhoz, emlékekhez, amelyek a mi múltunk szerves részét képezték: milyen viccesnek tűnik számukra a pionír nyakkendő, vagy akár a kagylós telefon, és hogyan vélekednek ők egyáltalán a kommunizmusról és a forradalomról.

Az ötletelés arról, hogy ki milyen projektet készítsen, volt a legkönnyebb és egyben a legnehezebb rész: csomó jó ötlet, de dönteni kell egy valami mellett. A társadalomtudomány kategóriában, fontosnak tartottam, hogy különböző műfajú munkák szülessenek, és minden diák találja meg azt, ami hozzá a legközelebb áll, illetve, hogy az online világban is mindez megállja a helyét. Így született: egy fotós kronológia a forradalomról, „Tükörben a múlt” címmel, és egy összehasonlító elmélkedés „A szabadság mércéje: forradalom és világvjárvány idején” címmel. Örülök annak, hogy, bár utolsó hónapokban a járvány miatt mozgásterünk és világunk számottevően beszűkült, ez a projekt is hozzájárult ahhoz, hogy a résztvevők (gondolok itt a projektben részt vevő diákokra és mentorokra egyaránt) kreativitása kibontakozhasson és közösen tanuljunk, alkossunk.

Valdman Kinga

A temesvári forradalom kronológiája – tükörben a múlt –

December 14.

Tőkés László református lelkészt családjával együtt ki akarták lakoltatni a Mária téri papi lakásukból, de több mint 100 magyar ember összegyűlt, és éjjel-nappal őrizték a parókiát.

December 15.

Másnap reggel már nemcsak a reformátusokhoz tartozó tömeg gyűlt össze, hogy megvédjék őt, hanem Petre Dugulescu prédikátor a baptista hívőket is elhozta. Ezen az estén magyarok és románok élőláncot alkottak, hogy megvédjék Tőkés Lászlót.

December 16.

December harmadik szombatján a tömeg egyre nőtt, mindenki egy dolgot akart: SZABADSÁGOT. A tiltakozás tüntetéssé alakult át, már a kommunizmus ellen tüntettek.

A szekusok lezárták az utca mindkét végét. A villamosok ekkor már nem állhattak meg a Máriánál, de a tömeg megállította a szerelvényeket és nem engedte tovább. Este a fellázadt nép tönkretette a pártbizottság épületét, a diktátor fényképét kidobták és a zászlót darabokra tépték. Ezen a napon már városszerte tüntettek: a 700-as piacon, a Jenő herceg téren és a Dóm téren, de a Kossuth téren és a külvárosokban is.

5000 ember gyűlt össze az Opera téren és útjukban mindent szétverték. A szekusok kegyetlenül megverték azokat, akik útjukba álltak, és letartoztatták őket. A tüntetők is több rendőrt (milicistát) megverték, sok volt az összecsapás, az emberek féltek, kapuk alá menekültek, de a tömeg ugyanúgy együtt maradt. A katonaság a tömegbe lőtt.

December 17.

Ezen az estén elvitték Tökés Lászlót és feleségét, beöltözött rendőrök elzárták az utat. Már mindenütt tüntettek, az Operától és a Dóm tér felől is hullámokban özönlött a tömeg a Jenő herceg térre. Tankok és katonák voltak már mindenhol. Ezen a délutánon a forradalmárok fellázdak, és miután agyonverték egy rangos tisztet, a katonák mindenhol lőni kezdtek, senkit se kíméltek meg. Rengeteg volt a halott.

December 18.

A tömeg összegyűlt a város utcáin, az emberek a kórház előtt a halott családtagjaikat követelték. A szekusok minden városi kijáratot ellenőriztek és azt mondták, hogy Tökés Lászlót nem a megbeszélte úton vitték el a református őrzők miatt. Azon a napon pártgyűlésre hívták össze az embereket, hogy elítéljék a huligánokat.

Temes megyében kihirdették a rendkívüli állapotot, és meg lett tiltva, hogy ötnél több ember összegyűljön. Az emberek ezt nem tartották be.

Egy páncélautóból lövöldözni kezdtek a katedrális lépcsőjén állókra. A rádióban Ceaușescu magasztalták és népzene szólt.

December 19.

A TV-ben csak néptánc és Ceaușescu teheráni látogatása volt látható. Közben a halottak száma egyre nőtt, továbbra is lőttek az utcákon. A szekusok több sebesültet agyonlőttek a kórházakban. Ezen a napon kiderült, hogy elloptak negyven holttestet a kórházból.

December 20.

Az emberek lyukas, gyászoló zászlóval mentek az utcákon, csendesen, körülöttük fegyverkezett katonák, de nem léptek kapcsolatba a tömeggel. Az Opera téren hangosbeszélők szóltak, az erkélyről beszédeket tartottak. Több ezer ember térdre borulva imádkozott. Miután Ceaușescu kihirdette a statáriumot (sajátos szabályok alapján történő rögtönítélő bíraskodást), a katonák ezután sem emeltek fegyvert az ott összegyűltekre, az emberek beszélgetni kezdtek velük.

December 21.

Munkásokat hozattak Olténiából, hogy védjék meg Romániát az úgynevezett „magyar huligánoktól”, de az Opera téren étellel várták őket a temesváriak. Új szabályokat hoztak, kijárási tilalmat hirdettek, amiket az emberek nem tartanak be. A román rádióban továbbra is dicsőítés megy, de a Kossuth Rádióban bemondják, hogy már Bukarestben is tüntetnek.

December 22.

Ez a temesváriak számára szerencsés nap, mivel a Temesvári Rádió bemondja, hogy Temesvár az első szabad város Romániában. Ceaușescu megszökött, de az emberek boldogok, hogy megszabadultak a diktátortól. A televízióban Mircea Dinescu költő és Ion Caramitru színész bejelentették a diktátor szökését és a népi felkelés győzelmét.

December 22–23.

Az éjszaka folyamán Bukarestben és más városokban a Securitate támadásokat indított. Az emberek kimentek az utcára, hogy megvédjék a forradalmat. Ekkor volt a legtöbb áldozat.

December 24.

A frissen megalakult Nemzeti Megmentési Front elnöke rendeletet adott ki a Ceaușescu házaspár katonai bíróság elé állításáról.

December 25.

A pert a hadsereg egyik legfőbb vezetője, a rendszer addigi támogatója, Stănculescu tábornok részvételével folytatták le. A bíróság bűnösnek találta és golyó általi halálbüntetésre ítélte Ceaușescut és feleségét.

szöveg: Mustățã Izabella

fotók: Mátyás Krisztián (régifotók a Fortepan képtárából származnak)

SÉTA A MÚLTBAN

Először történik meg. Egy múzeumban tartózkodom. Sose képzeltem volna, hogy ilyen csend van az épületben. A kiállítóterem teljesen üres. Óriási ablakok próbálják a homályos fényt befogadni. Hideget érzek. Állott szag csapja meg az orromat. A létesítmény szomorúnak tűnik. A szürke falain nagy képek lógnak – és mindegyiken ezt írja: 1989.

De vajon miért is olyan fontos ez a dátum? Mi az, amit sokan ismernek, tudnak, de én csak itt állok és bámulom őket érzéketlenül, közömbösen?

Végigsétálok a galérián. Megtekintek minden egyes képet, azonban csak egyetlenegy alkotás ragadta meg a figyelmemet.

A művészi alkotás egy havas tájat ábrázol, amely piros vérfoltokkal, elesett emberekkel van tele. Csodálom a festő remekművét, és dicsérem, amiért ilyen kiváló képet tudott festeni. A látvány mégsem keltett bennem semmi fájdalmat, részvétet. Még sok darab vár kíváncsi tekintetemre, de amely előtt állok, valamiért nagyon lenyűgözött, magával ragadt. Hogy miért? Ezt én sem tudom, de valahogyan nagyon valódinak, hitelesnek tűnik. Hallottam és olvastam róla, de az átélés, beleélés sosem sikerült.

Több idő telt el a bámulásával. Hosszú percek után rájöttem, hogy kicsit túl sok figyelmet szentelek ennek a műalkotásnak, majd ráéreztem arra, hogy egy újságot fogok a kezemben, melynek első lapján ez virít: „Valóban jobb lesz a világ!” Pontosan nem értem, mit akar ez a sor mondani, ezért tovább olvastam az írást. „Az élet szép. Megéri, hogy megszüless, még ha fájdalmas is olykor... Az idő nem áll meg, még akkor se, ha akadályok vannak, csak keményebben kell harcolni, hogy ezeken átmenj...”

A sorok elolvasása után döböntem rá, hogy a festmény és a mondat az 1989-es forradalomra utalnak, amit mások megszenvedtek, megharcoltak, hogy nekünk jobb életünk legyen – szabadok legyünk, ne rabok. Eddig mindenki hallgatott. Sosem hallottam senkit mesélni erről, így számomra lényegtelennek tűnt. Most, hogy jobban megfigyelhettem ezeket a fájdalmas, tragikus forradalmi képeket, festményeket, elgondolkoztam rajtuk.

Annyira mélyen elmerültem a gondolataimba, hogy nem is vettem észre amint valaki nekem ütközik. Az újság kiesett a kezemből. Csak egy szívből szóló, mély hangon elhangzó „bocsánatot” hallok, de engem akkor éppen más foglalkoztat.

Az újság már a földön hevert. Éppen annál a fejezetnél nyílt ki, amelynek *Kivégzettek listája* volt a

címe. Ez a két szó nagyon megrémített. Eddig nem is tudtam, hogy a forradalom ennyi áldozatot is követelt, mégpedig ennyi sokat.

Vajon ismerem-e ezeket az embereket? Hallottam-e róluk? Nem hinném. A nevek alapján nem tűntek ismerősnek...

Egyszer csak odajött hozzám egy öregember, és megszólalt:

– Gyermekem, jól vagy? Úgy nézel ki, mintha rémeket láttál volna.

– Ijesztőbbet láttam még a szellemeknél is.

– A forradalomról beszélsz, kislányom? – kérdezte az öreg.

– Nem tudom, miről beszélek, de nagyon megrémiszt a gondolat, hogy mindez Temesváron, a szülővárosomban történt. Itt történt... Én meg semmit sem tudok róla. – válaszoltam elkeseredve és idegesen.

– Ha tényleg érdekel és kíváncsi vagy, te lány, el tudom neked mesélni. Részt vettem a forradalom eseményeiben. Hogy jobban megtapasztalhasd és átélhesd, támadt egy jó ötletem. – válaszolta lelkesen az őszhajú, szakállas, bölcs öreg.

– Ez mégis hogyan lenne lehetséges? – kérdeztem érdeklődő kíváncsisággal.

– Neked csak annyit kell tenned, hogy az ölembe helyezed az újságot, a fejedet ráhajtod, majd csukd össze szorosán a szemeidet. Gondolj erősen arra, amit láttál a képeken, amit olvastál az újságban. Ezután próbáld átérezni mindezt. Közben egy időutazáson fogsz részt venni. – javasolta a segítőkész és udvarias agg ember.

Nem tudom, mit akar ez az ember tőlem, de érdekesnek tűnt, amit mond. Hogyan is tudna visszaküldeni engemet az időben? Gúnyt akar üzni belőlem?

Kíváncsiskodóvá tett, ezért úgy cselekedtem, ahogyan javasolta. Lehajtottam fejemet az ölébe. Megsimogatta a buksimat. Teljesen megnyugodtam. Régen nem kaptam már ennyi figyelmet vakitól.

A nagy békeességben és csendességben érezni, látni kezdtem, amit az ősz bácsi mesélni kezdett. Úgy éreztem lassacskán, hogy én is ott vagyok...

1989. december 17., szombat este van...

Tóth Ábel vagyok, és jelenleg a temesvári politechnikai kajak sportklubbnál dolgozom. Munkahelyem közel van a Mária térhez. A mai estén éppen szolgálatba vagyok. A megszokott esti csendesség helyett nagy zaj hallatszik. Kimegyek az irodámból a szabad levegőre. Messziről ezt a kiabálást hallom: „Le a kommunizmussal! Le a diktatúrával! Le Ceaușescuval!”

Nagyon közéről érkeztek a kiáltások, ezért szaporán bezárom az irodám ajtaját, elhagyom a klubhelységet és próbálom a hangokat követni.

Mostanáig egyáltalán nem hallottam ennyi kikiabált sérelmet. Az emberek eddig suttozva, titokban beszéltek, most pedig hangoskodnak, elégedetlenkednek, kiordítják magukból elégedetlenségüket...

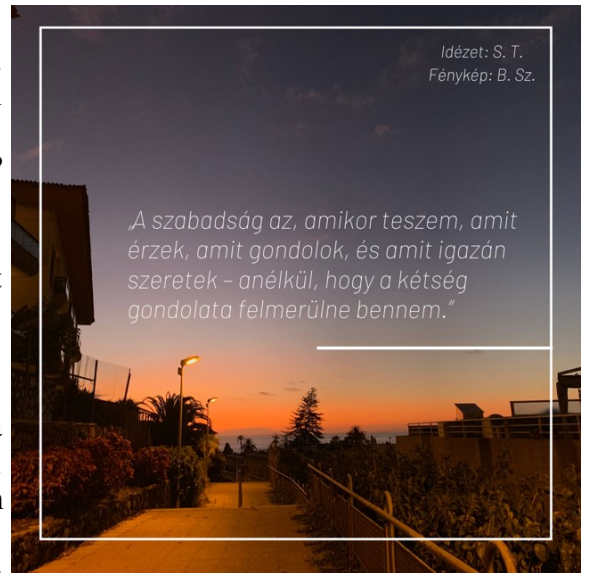
A hangok a Mária téri református templomhoz vezérelnek. Azon jár már az eszem, hogy én is kiengedem a gőzt, az ég felé kiáltom, ordítom belső elégedetlenségemet, szabadságvágyamat.

A néprengetésben, amely pillanatok alatt összegyűlt azon a téren, felfedezem Tőkés László református lelkipásztor, akit a Securitate letartóztatott.

Egyre jobban forr a méreg bennünk, mert tudjuk, hogy ő az igazság képviselője, és ezért büntetik. Engem nagyon felháborít ez, dühöngök, toporzékolok, mivel már évek óta várom, hogy valami gyökeres változás történjen ebben az országban, hogy szabad, nyugodt, kiegyensúlyozott életet élhessek. Meguntam már, hogy mindennap órák hosszát álljak sorban a betevő falatért... Tele van a hócipóm azzal, hogy csak két órát tartó adás legyen a tévében... Megelégettem a sötétben üldögélni, mert korlátozzák... Most végre van egy magyar ember, aki elmondja az igazságot ekkora bátorsággal, és szeretne változást hozni az országba. Ezek a rohadékok meg letartóztatják...

Lehettem volna én az, aki kimondja az elfojtott szavakat, mégsem tettem meg. Most együtt kéne tegyünk valamit. Itt az ideje annak, hogy változtassunk! Itt az idő, most vagy soha, nem lesz lehetőségünk később erre, ha nem cselekszünk, meg fogjuk bánni...

Úgy érzem túl sok időt töltöttem a téren. Vissza kell térnem a munkahelyemre, mégis eszembe jut

Idézet: S. T.
Fénykép: B. Sz.

„A szabadság az, amikor teszem, amit érzek, amit gondolok, és amit igazán szeretek – anélkül, hogy a kétség gondolata felmerülne bennem.”

valami. Értesítem barátaimat és ismerőseimet, hogy itt a megfelelő pillanat a sorsunk, életünk megváltoztatásának. Mindenkit arra buzdítok, hogy jöjjön ki a térre, legyen ember a gáton, tegye oda magát a jobb sors, jobb világ érdekében...

Visszatérek a munkahelyemre. Nagy nyugalmat érzek. Végre el tudtam mondani mindenkinek a mondanivalómat...

Munkába állok, de egyszer csak lövöldözést hallok. Az emberek ordítanak, visítanak. Kint valami elkezdődött. Ez a forradalom hangja...

A vezetőség a katonaságot bízta meg azzal, hogy a forradalmat elfojtsa. Most nem számít, hogy gyerek vagy, családod van, közénk lőttek. Ez a legborzasztóbb. Teljesen ki vagyunk szolgáltatva. Ha a szerencse elpártol tőled, golyó végez veled...

A munkahelyemen talán már biztonságban vagyok. Vagy mégsem? Kint ropognak a fegyverek. Hallom a lövöldözéseket. Kezdek félni. Azon gondolkodom, hogyan tudnék biztonságosan hazaérni egy kocsival. Ki kell mennem innen és ez az életemre nézve nagyon veszélyes.

Megpróbálok bátrabb lenni. Végül kimegyek. Elöttem elesett emberek. Fiatalok fekszenek az aszfalton. A főtérig mindenhol vérfoltokat kerülgetek a járdán. Jobban kéne sietnem, amíg nem vesznek még engem is célba.

Már majdnem elértem az otthonomig. Ekkor megfagy bennem a vér. Hallom a hátam mögött egy puska megtöltését, majd egy kiáltó hangot: „Állj!” Megbénít a félelem. Gondolkodni sem tudok és egy árva szó sem jön ki a számon. A fejemben édesapám szavai visszhangoznak: „Ha le akarod győzni a félelmeidet, szembe kell nézned velük.”

A lélekjelenlétem segít rajtam, hogy szembe nézzek a veszéllyel.: hirtelen ledobom magam földre és mozdulatlanul fekszem mindaddig, míg teljes csend lesz. Elkezdek hallgatódzni, már nem hallok semmi mocorgást. Hason nagy nehezen elkúszok a Bega partjáiig. Ott legurulok a füves parton és így a híd alatt el tudok bújni az ellenséges rendfenntartók elől...

Amikor figyelmeztetve lettem újra, egy felém irányított lövés kilyukasztotta a csizmám szárát. Pánikba estem. A szívem gyorsan dobog, kapkodom a levegőt és csorog a verejték az arcomról. Szaladni kezdek. Egy kis utcában végre találtam egy biztonságos helyett, ahova elbújhatok. Azon aggódom és rágódom, hogy van a családom, a barátaim. Reménykedem, hogy senki sincs közülünk olyan kellemetlen megpróbáltatásnak kitéve, mint jómagam. Nyugtatom magam, hogy otthon biztonságban vannak...

Boldog vagyok, hogy megszabadultam az ellenségeimtől, de mindig szomorúság tölt el, hogy mennyi áldozatot kellett látnom azon a decemberi estén. Nem gondoltam volna, hogy együtt ünnepelhetem a családommal azt a karácsonyt, a szeretet és a szabadság ünnepét...

Néha megáll egy pillanatra az idő. Egy-egy jelenet úgy marad meg bennünk, mint egy kimerevített kép. Bennem mindig meg fog maradni majd ez a tragikus decemberi este, a városkép, amely úgy néz ki, mint egy harctér..., és én az egyik győztese vagyok, mert az Istennek köszönhetem csak, hogy ezen az enyhe téli estén nem váltam áldozattá...

Újra hűvöst érzek. Hallom még a puska töltését és eldurranását. Ekkor kinyitom a szememeimet. Lelkemet megnyugvás tölti el, mert látom a szakállas, ősz öreget, akinek ölébe hajtottam a fejemet. Ő továbbra is simogat. Mosolyog. Én örülök, hogy élek. Boldog vagyok, hogy csak időutazás volt...

– Most, hogy visszatértél a múltból, el tudnád készíteni nekem egy sikeres forradalom receptjét? – kérdezte váratlanul az aggastyán.

Érdekesnek tűnik a kérdése. Mégis magabiztosan azt érzem, hogy képes lennék, el tudnék készíteni egy „forradalmi receptet”.

– Vegyünk egy nagy adag igazságtalanságot, félelmet, haragot és frusztrációt. Próbáljuk összevegyíteni őket. Kevergessük ezt szerencsétlenségben hosszú időn át, amíg fel nem forr. Ízlés szerint izesítsuk destabilizációs körülményekkel, majd felgyorsítjuk, hogy mindenki érezhesse a lelki zavarodottságot...

Simon Timea Bianca

A NÉMASÁG BÚCSÚJA

A némaság sikolya keltett fel.
Valamit éreztem a levegőben.
Édesen pezsgett a számban,
mint a remény, akit elűztek
mosolygó állarcot viselő árnyalakok...

Színpad, színház a világ,
de nem leszünk színészek,
kik félve, remegve suttoznak,
hogya a vesztőtér ne hallja
a drámát, amit vígan habzsolnak...

Feslett álmokból foltos valóságot szövünk,

Ma a hit vásznán ez áll:

„Szabadság”,

mert emberként arra vágyunk,

amit Istentől kapunk,

de az élettől meg nem szerzünk...

Álljunk ki mellette emberek!

Sötét utcán erényünk fénye

világítson át, a városon,

fénnyel vont utat mutasson dicsőségre...

Kinek pokoli ördöge engedné ezt?

Ember, hit mit érhet?

Háromszázezer holttest,

villámként csapott rájuk az ítélet...

Istenek istene, büszkeségünk fénye,

hald most szavunk, mely hozzád száll:

„E nép tűrte, míg tűrhette haragod,

De most megbékélése adhatod...”

A fegyvercsőre tekint szemünk –

büszkeségből gyilkosságba,

míg a golyófalon keresztül

fényben ázott a szabadságvár...

Íme, hát most itt vagyunk,

poros utcákon hullákat látunk,

és azon merengünk magunkban:

látunk-e fényt a holnapban?

A reménysugár elvakít,

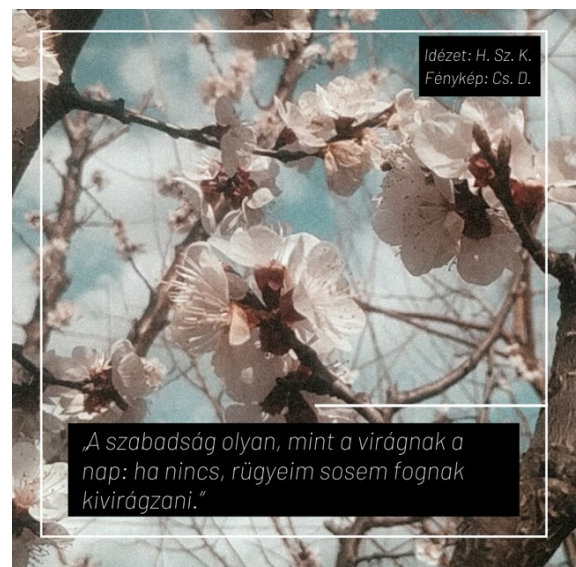
már nem lehetünk tétlenek:

síró múltat elfeledni,

újra s újra hinni,

szüntelen.

Cziprián-Kovács Kinga, Jánosi Anett, Kovács Károly

Foccadalmi szonettjáték

1.

Zöldre váltott a lámpa.
Átfutottam a zebrát átkozva,
mert kopott volt, s feladta
a harcot. A kedvemet szaggatta.
Valami arabok, istentelen pogányok
ellen küldtek a parkok
mélyére. Izzott, forrott a vágy.
Tudtam előbújhat az a találmány -
a „hazátlan” magyar is lehet
katona. Hiába, ez az ország etet,
mint szerencsétlen, „bozgor”-t -
éreztem, hogy a Sors lehetőséget horgolt.

Ringatott a látomás hátán,
mint a Csendes- és Atlanti-óceán.

2.

Másként jártam én ott
a téren dideregve, holott,
16 fokos utcák ömlöttek a placca,
belekergetve engem az utcaharcba.
Jelet kaptam. Azt mondták
verjem össze, majd elhordták.
Véresre vertem azt a sapkás
férfit. Vergődtem, mert nem volt más,
mint egy szivárgó vértócsa alattam.
Pedig Én nem ütök embert, tiltakoztam.
Már késő volt, rángatták, elvitték...
Vajon a családja látja-e még?

Azt hittem, megőrültem,
a macskakövön hevertem -
összeverten.

3.

Tömegmészárlás a városban.
Sírva aludtam el a pokolban.
Talán álom volt az álomban?
„Lőjeteke bele a tömegbe!” -
Mint a mennydörgést hallok a fejemben.
Az emberek sírva zokogva üvöltik:
„SZABADSÁG!” Nem adhatjuk meg Nekik?
Vagy inkább NEKÜNK? Nem adhatják
Meg nekünk a kommunisták?
Mindegy is, hajnalodott, a fény lopakodott,
már láttam a szemem előtt a halottakat ott.
Mellettem egy román, a tetőn is egy másik...

Egy könnycsepp a poros államon -
több is gyorsan folyik, mászik - arcom ázik.

4.

Megöltem. Szíven lőttem. Összecsuklott.
És én megszedültem. Misi mellém ugrott.
„Nem bírom ezt tovább!” - üvöltötte még,
s a szemem előtt a szürke, csalódott ég
zokogni kezdett. Lemosta a kövekről a vért.
Reméltem, az Isten egyszer megért.
Átálltunk. Még aznap átálltunk.
Majd tudjuk „ki”, „kit” - szitává lőtték,
most pedig mi zokogtunk.
A katonákat az öreg nénik csak etették,
karácsonyunkat széppé tették.
Ám a gyász fátylai az országot ellepték -

Szülők, ártatlan emberek -
ha otthon halt meg a gyermek - szenvedve
temették.

5.

2020. tavasza. Telnek a napok,
16 éves fejemmel pedig azon agyalok,
az ember, hogy lehet ilyen önző?
Ki vagy te, hogy csak úgy veszélyeztesd
a másik életét? Nem vagy te különb(öző).
Ha mások nem, te miért nem tartod be? Ne keresd
a bajt! Ezért fellázadnék, igen, mert
mindenkinek joga van a biztonsághoz.
S lehet ott Wuhanban pont ezért hevert
az a férfi az utcán, közel a halálhoz.
Kimennék, és tüntetnék, azok ellen, akik
csak saját magukra gondolnak - s Márai szava
hallatszik:

„A világ: csapda. Nincsen menekülés.”
Pont, mint 30 éve: saját érdek, s
úr az önzőség.

Stan Lilla-Aliz

'89 hősei – mind egyben

Hallottam, hogy történik valami. Mindenki feszült volt, mindenki izgult; félelem uralkodott a város fölött. A kíváncsiság azonban legyőzte mindezt. Nagy tömeg gyűlt össze a Mária-téren, a református templom előtt.

Kérdősködni kezdtem. „Meg tudná mondani mi történik itt? Miért állnak itt ennyien? Történt valami?”

Válaszként eleinte annyit kaptam: „Nem tudom. Én is ezt akarom megtudni.”

Minél mélyebbre fűrdttem a tömegbe, annál tisztább, egyértelműbb válaszokat kaptam. „Valami történik a református lelkészünkkel.” „Mintha azt mondták volna, hogy a rendszer ellen beszél, ezért el akarják távolítani innen.” „El akarják innen szállítani, de mi ezt nem fogjuk engedni.”

Tőkés László református lelkész az ablakban állt, a tömeget próbálta hazaküldeni.

Másnap megint ott állt a tömeg. Elkerülhetetlen volt, hogy be ne kerüljek a rengetegbe.

Tegnap óta nőtt a népsokaság. Nőtt a káosz is. A susmogások közül egy-egy indulatos hang is kihallatszott már. A közlekedés megfagyott. Mintha megállt volna az idő, és mindenki a téren ragadt volna. A villamos nem mozdult sineiről.

Próbáltam átkecmeregni a sűrű embertömegben, de mire a hadműveletem végére értem volna, a hátam mögül egy olyan felkiáltást hallottam, ami meghűtötte bennem a vért. Elmém elborult. Ez visszhangzott bennem folyton: „Jos Ceaușescu! Jos Ceaușescu!” „Le Ceaușescuval!”

Ijesztő és félelmetes volt. Soha nem találkoztam még ilyen bátor emberrel, aki erre egyáltalán gondolni is mert volna. Megrémültem, de valami átváltozott bennem. Egy érzés felülkerekedett rajtam, átvette bennem az irányítást. A szabadságvágy vagy az igazság érzése lehetett.

Nem szaladtam el, nem kívántam elbújni, hanem közelebb somfordáltam. Én is kiáltani akartam. Nem csak én érezhettem ezt, mert hirtelen sokkal összepréseltebbnek éreztem magam, talán megnövekedhetett a tömeg. Nem emlékszem mi történt ezután...

Mint egy péntek esti részegség után, reggel az ágyamban ébredtem.

Homályos volt minden, olyan erős érzelmek keringtek bennem, hogy már azt hittem felrobbanok. Kitért a forradalom. Temesváron kitért a forradalom. Temesváron kimondták azt, amit hosszú idő óta mindenki ki akart mondani. Ez a rendszer csak rombol, újat akarunk, nem kell nekünk Ceaușescu, nem kell!

Az Opera-téren nagy tömeg gyűlt össze, már nem én, te és ő voltunk, hanem mi. Ugyanaz a célunk. Megéreztuk a szabadság ízét, és többet akarunk. A nagy tömeg egybeforrott, mint egy óriási, pokolbéli szörnyeteg, amely egy másik ellen fordul és harcol. A néptenger közepén álltam, izzadtam az embertestek melegétől, az izgalomtól, a gondolatától, hogy most vagy mindennek véget vetünk örökre, vagy sokkal siralmasabb lesz minden. Rajtunk áll, mindent meg kell tennünk, és ezt mindenki érezte a városban. Vibrált a tér, egyek voltunk, és éreztük, hogy győzni fogunk, de ekkor még nem tudhattuk, hogy mi mindent kell még kibírnunk előtte.

Rettegtünk, hogy minden el lesz tusolva. Elmondtam néhány közeli barátomnak, hogy azt tervezem, felhívom a más városban élő ismerőseimet. Értesíteni kellett az ország lakóit arról, hogy mi történik Temesváron.

Temesvár. Temesvár. Temesvár. Végtelenül büszke voltam bátor városomra.

Nem volt telefonom, így elindultam nagyapám barátaihoz, akiknek viszont volt. Rémuló arccal nézhettem rájuk, ők is ugyanúgy rám, mikor tántorogva, alig állva lábaimon elmondtam mit akarok tenni. Sípolt a fülem. Már éjfél múlhatott. Éreztem a vér sós ízét a számban, de fájdalmat nem éreztem.

Az ember megfogott, bevitt a házba, aggódva kiáltott felesége után, nem értettem miért. Csak a lámpa halvány sárga fényénél vettem észre, hogy vérben úszok. Mintha egy másik életben történt volna, mintha évtizedek teltek volna el, olyan

messzinek tűnt mindaz, ami csupán egy-két órája történt. Már élesebben emlékeztem. Követtek egy autóval, legalábbis úgy éreztem. Kis idő múlva eltűnt, én is lecsillapodtam azt gondolva, hogy csak paranoiás vagyok. Egyszerre azonban két magas, természetes ember jelent meg előttem, az esti homályban nem ismertem fel őket. Gyomron ért az első rúgás, majd az orromból ömleni kezdett a vér. A földön feküdtem. Védekezni már nem próbáltam. Elmosódott hangokat hallottam, már nem rugdosott senki. „Scuipă-! Scuipă-!” – „Köpd le! Köpd le!”

Nem tudom mennyi ideig feküdhettem a földön, s mi vett rá, hogy végül felálljak. Azt sem tudom, hogy jutottam el az öreg elé, de megtettem.

Folyton azt hajtogattam, hogy telefonálni akarok, szólni akarok.

Ő azt kérdezte: „Bolond vagy? Te nem látod így is mit tettek veled? Meg akarod ötletni magad?”

Be kell valljam, ínamba szállt a bátorság és megrettentem.

Nagyon megrendültem. Félttem útnak indulni. Náluk maradtam azzal a kifogással, hogy szédelgek, kábultan nem mehetek az utcára.

Másnap reggel az idegen ágyban ébredve, úgy éreztem, hogy szembe fordultam saját szabadságommal. Szégyenkeztem gyávaságomon.

Nem hagytam annyiban. Átvizsgáltam a sérüléseimet. Egyik sem tűnt nagyon veszélyesnek, ezért hazaindultam.

Családom kialvatlan, bágyadt szemekkel nézett rám, egész éjjel aggódva vártak. Többet nem akartak kiengedni a házból.

Fogalmam sincs mennyi idő telhetett el. Mindenki maga alatt volt. Az idő megfagyott a házban.

A következő, amire tisztán visszaemlékszem és tudom, hogy életem végéig élénken bennem fog maradni az a pillanat, amikor kopogtattak, dörömböltek az ajtónkon, a hátuk mögött pedig valaki fájdalmasan sírt, ordított. Anyám barátnője volt. Több óra is eltelt, amíg el tudta mondani, mi történt. Én a szobámba zárva hallgatództam. A nő levegő után kapkodva mondta: „A gyermekem, az én drága gyermekem!” Ezt ismételte újra és újra, mást nem lehetett kiszedni belőle.

Kimentem a konyhába, nem bírtam már el a nyomást, a szobám falai egyre közelebb kerültek hozzám. A hölgy végre elkomolyodott, mintha valami eltört volna benne, majd bosszús szemekkel mesélte el, hogy lelőtték az alig öt éves gyermekét.

A parkban sétáltak, amikor lövéseket hallottak. A lövedékek a semmiből érkeztek. Szedni kezdték a lábukat egy menedéket jelentő hely felé. Védelve fogta kislánya kezét, s a gyermek egyszer megállt, nem kapaszkodott már édesanyja kezébe. Ennyi kellett csak, s egy ártalmatlan gyermek élete aludt ki örökre. Az anya próbálta húzni, biztatni, hogy siessen ő is, észre sem véve, hogy a gyermek miért nem szorítja már anyja védő kezét.

Ezek után bennmaradni a házban? Hagyni, hogy csak úgy emberekbe lövöldözzenek?

Elvettem a barna kabátomat, s megígértem édesanyámnak, hogy nem maradok kint késő estig, mintha csak egy buliba mentem volna. Nem tudott visszatartani.

Bolond ötletem támadt, mintha egy béna film főszereplője lettem volna. Találkoztam a haverokkal, s elmondtam nekik, hogy azt tervezem, betörünk a rádió épületébe, és leközzvetítjük, nyilvánossá tesszük, mi történik Temesváron.

Amint lopódzva, lelkesen haladtunk, megjelent előttünk néhány fegyveres, ballonkabátos pasas, szinte sorfalat alkottak előttünk. Bátraknak hittük magunkat. Azt hittük, ha követeljük, hogy lőjenek, nem fogják megtenni. Fordított pszichológiát próbáltunk alkalmazni még ilyen eszement időkben is. Tudhattuk volna, hogy nem harapnak a horogra.

Nem működött a dolog. A fegyveresek pont azt tették, amire kértük őket. Egy kivételével mindenki a levegőbe lőtt, ijesztés- és figyelmeztetésként. Egyikük viszont nem...

Halálomig kísérteni fog a vörös arca. Szemeiben annyi minden kevergett, hogy nem lehetett megmondani, mi villant át az agyán ott és akkor. Félelem? Düh? Harag? Öröm? Izgalom? Fájdalom? Soha nem fogom már megtudni.

Az az árva golyó felénk fürta magát a levegőben. A következő pillanatban a földön feküdtem és tompa fájdalmat éreztem a hátamon.

El kellett teljen néhány másodperc, hogy rádöbbenjek, meglőttek.

Az igazság, hogy a golyó érintését nem is éreztem, a vállam nem fájt egyáltalán. A hátam, amely a járdaszegélynek ütközött, viszont pokolian sajgott.

Az első dolog, ami az agyamon átfutott, mi volt? „Én megígértem anyámnak, hogy korán hazaérek”. Csak őt akartam megóvni a fájdalomtól, az aggodástól. Fogalmam sem volt, hogy mi fog velem történni.

Rövid ideig még eszméletemnél lehettem. Emlékszem, hogy valakik felemeltek, vinni akartak valahova, de elejtettek. Meg voltam győződve, hogy őket is meglőtték.

Hűvös helyen ébredtem fel, túl hideg volt. Azt hittem, ilyen érzés a halál. Kinyitottam a szememet. Hullákkal voltam körülvéve egy hideg, szürke teremben, egy kórház hullaházában. Bosszúság öntötte el az agyamat, csak később tudtam meg, hogy az otlétem nem egy figyelmetlenségi hiba eredménye volt, hanem éppen ellenkezőleg. Egy nővér azért vitt oda, hogy élhessek.

Fegyveres emberek érkeztek egyszer-egyszer a kórházba. A súlyos, lött sebes jelenlevőket „szabadították meg a fájdalomaitól”, hiszen nem volt szükség arra, hogy az áldozatok beszéljenek. Ezek bármire képesek voltak. „Mi is, forradalmárok, képesek leszünk mindenre.” - gondoltam magamban. De lázadói pályafutásom már a végéhez ért. Ezt a tényt el kellett fogadnom.

A sok fájdalomcsillapító kiütött néhány napra, de nem volt elég ahhoz, hogy a fájdalmat teljesen megszüntesse. Akkor még nem kaptunk tetszésünkre árut, gyógyszert, vagy bármit, ami az ember alapszükséglete. Újra és újra éreztem, amint a golyó átluggatta a bőröm, átfúrta a húsom, majd szétroncsolta a csontom, minden szövetem. Talán valamiféle büntetés volt azért, hogy a lövés pillanatában nem éreztem azt.

Egy kórházi szobában tértem végre teljesen magamhoz. Mire ez megtörtént, Románia már egy szabad ország volt. Még hallottam egy-egy lövést, puskaropogást, de nem tudtam megállapítani, hogy honnan jön a hang. Később tudtam csak meg, hogy mi minden történt a szerencsétlen „balesetem” után.

Mindenkit megkértem, hogy számoljon be a történekről. Mindenkinek hallani akartam a történetét – a történetvariánsokat. Talán a legjobban az hatott meg, amikor elmondták, hogy a „népek tengere” egyszerre mondott imát az országért, a szabadságért, a családért, és azért, hogy mindenki túlélje a forradalmat, hogy megláthassa eredményét.

Engem is megóvott az ima, hiszen itt vagyok, lélegzem, büszke vagyok, boldog, és szabad, és az átlőtt vállam ellenére, soha nem éreztem elevenebbnek magamat.

A vállánál lyukas kabát a mai napig megvan, akármennyit mostuk, a vörös folt soha nem jött ki belőle teljesen – nem tudtuk eltüntetni a forradalom hírmondóját. Örökre megmarad, úgy, ahogy a sötét folt Románia, Temesvár történelmében, valamint a folt a lelkünkben is, amit a kommunizmus és a véres napok okoztak. Mint a zászlók, melyek közepébe lyukat vágtak, hogy eltüntessék a kommunizmus jelképét, soha nem lesz újra olyan, mint amilyen kellene legyen. Ennyi év szenvedés után nem is lehet.

Eltelt harminc év a történekt óta, ám éjjelente az álmaimban a mai napig is megjelenik a fegyveres ember érzelemdús szempárja. Élénken emlékszem az eseményekre, talán élénkebben is élem át most, mint akkor. Akkor minden szürke, homályos volt, minden olyan váratlanul történt. Mostanra már felszállt a köd, és mindent tisztán látok...

Harminc éve a szabadságért harcoltunk, de mi is valójában a szabadság? Ez jelentheti az egyén kielését, a saját magunk irányítását, az egyhangot az egyén és közösség között... Számomra a szabadság csupán egy érzés. Ahhoz hasonlítanám, mint amikor a Nappal szembe sétálok – nincs hideg, de túl meleg se –, szinte érzem, hogy simogatnak a napsugarak, és csukott szemmel, mosolyogva élvezem a pillanatot. Hogy miért pont ez a hasonlat jutott eszembe? Nem tudom. Ez csak egy érzés. A Nap egy olyan dolog, amit senki nem vehet el tőlünk. Bármennyire próbálná is bárki, nem zárhatja el előlünk. Az éjszaka elmúlik, a felhők tovaszállnak, de a Nap újra kisüt az égen.

Nem tudom elképzelni, hogy újra átélhetnénk hasonló eseményeket, pedig nem is történt olyan rég. Mi hergelhetne minket ma arra, hogy olyan bátorsággal szembe nézzünk a halállal, mint 1989-ben? Talán még bennünk van a régi láng, csak szükség lenne egy szikrára, hogy robbanjunk. Egy szikra képes lenne a lelkünk aknamezőjét újra felrobbantani. Hogy mi a mi szikránk, azt soha nem tudhatjuk meg, ahogyan azt sem, mivé fog változtatni bennünket. Már szabad egyének vagyunk, legtöbbünk mindent megkap, amit akar, úgy élünk, ahogyan szeretnénk. Csak egy szikra hiányzik, hogy kiderüljön...

„Az ember szabadnak született, de mindenütt láncokat visel.” (Jean-Jacques Rousseau)

Ma, 2020-ban ismét foglyok vagyunk, de ez ellen másképpen kell fellépnünk. Nem mehetünk tüntetni, hiszen az ellenség pont arra vár, hogy nagy tömegbe verődjünk. Ez az ellenség láthatatlan, ismeretlen, nem tudjuk, hogy győzhetnénk le. Emberek ellen sokkal könnyebb küzdeni, hiszen ők is csak emberek, olyanok, mint bárki más. De most egy láthatatlan vírus ellen harcolunk, csak a nyomát érezzük, ahova tapos, ahol megfordul. Most a felkelés, a forrongás ellenkezőjét kell tennünk. Be vagyunk zárva kis lakásainkba, nem hagyhatjuk el a házat, csak ha alátámasztható okunk van rá. Rabok vagyunk, de jó okkal.

„Otthon, édes otthon” – szoktuk mondogatni –, de ha nem mozdulhatunk ki belőle, akkor már börtön.

Újra elvesztettük a szabadságunkat. Azonban mindenkinek meg kell találnia a módját, hogy saját magát felszabadítsa. Ahhoz régi hobbykat kell előkotornunk, és újakat kell találnunk. Fessünk, olvassunk, süssünk, írjunk, alkossunk! Nehéz, de próbáljuk meg ezt az időt magunk megismerésére és fejlesztésére használni, ne hagyjuk az ellenséget győzni! Harminc éve sem hagytuk – ma sem

Gergelyfi Beáta

MŰLT ÉS ...

kezdet.

sapkás férfi
olyan harmincöt
cikázó szemekkel
áll
még egyedül
valamiért remeg

higanyszál.
december 16.
18 fok kint
40 a testben
... Mária tér
lángokban

szikra.
feszültségtől izzó testek
egy golyó a jel
menekülj!
„lehettem volna forradalmár,
halhattam volna mártírhalát”
magamért
érted
mindenkiért

ez a pokol:
fordított világ
„ez a pokol: belőle hajlik ki az élet”

máglya.
kezek
alatt
született
könyvek –
könyvek
fölött
lángnyelvek
ízlelgetnek
benneteket

sápadt
sapkás férfi
s-o-r-f-a-l-b-a-n
sebesülten
•s•o•r•t•ű•z•e•l•
sebesítve

„béna harcfi”
bénultan álltam
véres arcom
könnycsepp mosta
forradalmunk poklát
elmosta
eltakarta

új kezdet.
golyónyomok
a falakon
vérfoltok
az aszfalton
véredet hígítja
az eső
a sebed mélyíti
az idő
a harcikedved
ne
mossa el
a

JÖVENDŐ

Gergelyfi Beáta, Stan Lilla Aliz

A szabadság mércéje: forradalom és világjárvány idején

„A levegőt s a szabadságot csak akkor érezzük, ha nincs.” (Weöres Sándor)

Nehéz időszakot élünk át. Hirtelen hálásabbak lettünk minden lélegzetért. Most érezhetjük, hogy mi ezelőtt szabadok voltunk, nem kellett senkinek beszámolni arról, hogy miért hagyjuk el otthonunkat. Nem féltünk más ember közelébe menni. Attól sem féltünk, hogy elkapunk egy ennyire ragályos és veszélyes vírust, mint ez a koronavírus.

A karanténban eltöltött idő alatt gondolkodtam el, hogy vajon milyen lett volna más körülmények között átélni egy világjárványt. Egy olyan rendszerben, ahol az egyéni szabadság luxus, és ahol politikai szabadság egyáltalán nincs. Így a kommunizmus éveire gondoltam, illetve az ennek véget vető forradalomra. Eljátszottam a gondolattal, hogy mi lett volna, ha az akkori helyzetben, a forradalom kitörésekor felütötte volna fejét a mostani világjárvány.

Ezért megkérdeztem a családomat és azokat akikkel a közvetlen környezetemben találkozhattam (falun élek). Feltettem nekik a következő kérdést: Szerinted, milyen lett volna, ha harminc évvel ezelőt történik, ami most? A forradalom, kitört volna?”

Érdekes válaszokat kaptam.

Mama: „Ha túl hideg lett volna akkor, amikor kitört a forradalom, lehet ma nem lettünk volna szabadok. Lehet még mindig adagolva kaptuk volna az élelmiszert és az információt. (...) Lehet, hogy a koronavírussal való küzdelem keservesebb lett volna. Több halott, de nem a kór miatt, hanem puszkagolyó miatt. Amiatt, hogy az ember szerette volna tudni mi történik körülötte.”

Anya: „Mivel nem volt akkor sem Facebook, sem mobiltelefon, az emberek csak tévéből vagy rádióból tudták meg a híreket. Persze ezeket is úgy, hogy átszűrték, és a végére csak azt mondták, amit szerintük tudnunk kellett. Sokkal kevesebbet tudtunk volna a helyzetről, mint manapság. (...) Az emberek úgy se járkáltak annyit, mint a forradalom után. Nagyon nehezen lehetett kijutni az országból, és mire elkezdődött a forradalom már lezárták teljesen a határokat. Az emberek nem jártak annyit bulizni, szórakozni, ezért lehet, hogy a vírus sem terjedt volna úgy, ahogy napjainkban terjed. (...) Mindennek ellenére, szerintem az emberek mégis kimentek volna a szabadságukért küzdeni.”

Apa: „Mivel nem tudtak az 1976-os influenzáról, melyben egymillió ember halt meg, az emberek nem reagáltak volna különösképpen a koronavírusra sem. Azt hitték volna, hogy egy erősebb influenza. (...) A világjárvány nem lett volna ugyanolyan nagyságrendű. A forradalom kitört volna.”

Báty: „Országunk jobban kibírta volna a helyzetet. Gondolj csak bele, Ceaușescu mond valamit és az úgy is lesz. Nem mertél volna kimenni az utcára, mert akkor nyomban lelőtt volna téged egy katona. De a népünk..., az bizony nem bírta volna ki túl jól. Képzeld el, a rendkívüli szükségállapot rendelkezéseihez hozzáadod az éhínséget. A forradalom biztos megtörténik!”

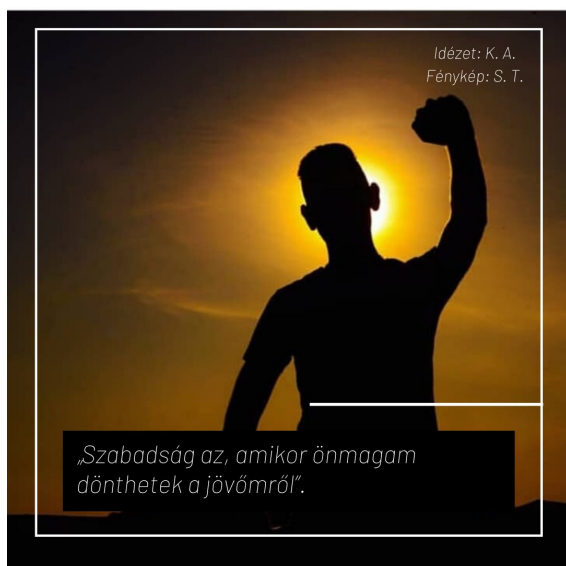
Szomszéd: „Én hiszek a sorsban. Hiszek abban, hogy az, ami akkor történt, azon a télen, meg kellett történnie. Nem hiszem, hogy a sors ilyen kegyetlen lehet egy ártatlan néppel szemben.”

Andrea (én): „Valószínűleg, ilyen lett volna a helyzet országunkban, ha harminc évvel ezelőt tör ki ez a vírus: az emberek sorra lebetegednek, mert senki sem hagyta volna abba a munkáját, így kockáztatva a munkahelyét és az ország gazdaságát. Ezért több ember megbetegszik és a kórházakban nincs gyógyszer, sem orvosi felszerelés. Ha a forradalom előtt tört volna ki a betegség, akkor biztos ez is egy fontos tényező lett volna a kirobbanásában.

Kutakodásom során rátaláltam egy idézetre, amely szerintem sokat mond a napjainkról: „A szabadság csak az idő függvényében az, ha valami nem történik meg idejében, azzal egy másfajta rabsághoz kerülünk közelebb.” (Bodor Ádam)

Benke Andreea Beatrice

Korán jött hős

A temesvári magyarok összegyűlnek
az erzsébetvárosi csöndes temetőben.
Könnyek hullanak sűrűn a földre,
első forradalmár-mártírunk emlékezetére.

Arany-sor fénylik kopjafáján szépen –
„Amit adál, abból semmi sincs elveszve.”
Kegyelettel felidézik hősi kiállítását,
Újvárossy Ernő dicső önfeláldozását.

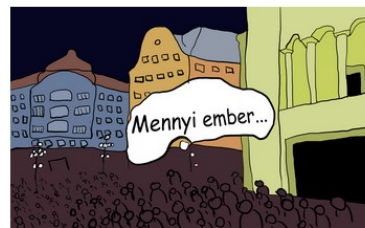
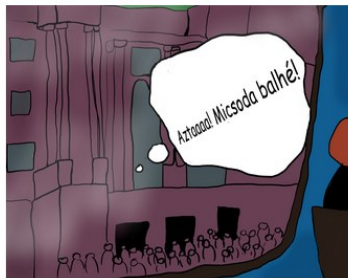
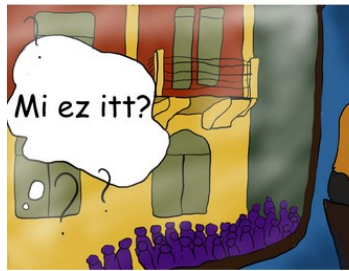
„– Kevesebb vért a köhögésnél!
És a munkánál több erőt.
A gyilkosok közöttünk...
Széttöredezett az idő –

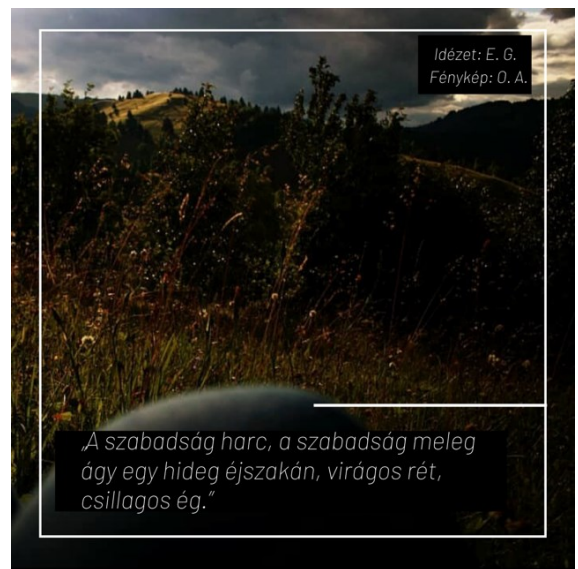
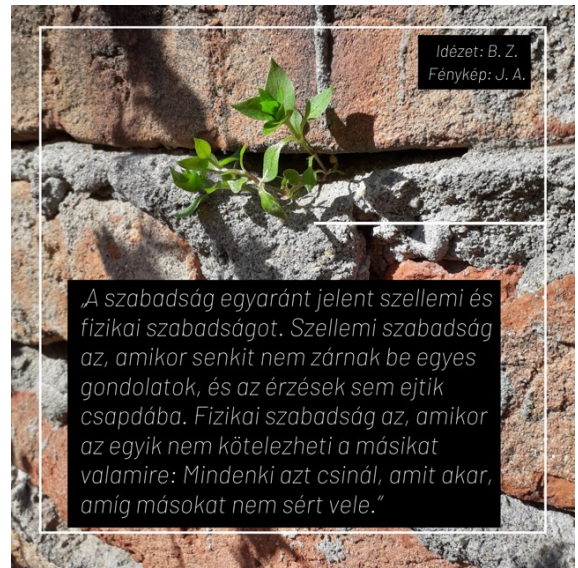
nem találkozhat már jelen s jövővel.”
A múlttól öregek emlékeznek szépen –
Századunk ifjúsága elveszett már,
s nem jó, mert ez ma nem menő.

Sűrű könnyek peregnek a földre,
első hős-mártírunk emlékezetére.
Sírhintjára tesszük az elismerés koszorúit,
mély tiszteletünk virágait, hálás gondolaink.

CSONGOR

TEMESVÁR '89

diákszemmel

Impresszum

Főszerkesztő: Orosz Katalin

Tördelő: Orosz Katalin

Projektfelelős: dr. Erdei Ildikó, Toró Tibor

Mentorok: dr. Balla Lóránt, Bartha Csaba, Nüszl Erzsébet, Valdman Kinga

Munkatársak: Gecse-Madaras Júlia, Juhász Gergely

Ifjú tehetségek: Benke Andrea, Cziprián-Kovács Kinga, Gergelyfi Beáta, Jakab Árpád, Jánosi Anett, Kovács Károly, Kuglis Albert, Matíz Tamás, Mustaj Izabella, Mátyás

Krisztián, Stan Lilla Alíz, Simon Tímea

A Temesvár '89 diákszemmel program az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő által meghirdetett NTP-KULT-19-0016 kódszámú pályázati támogatásból valósult meg. Szervezők: Bartók Béla Elméleti Liceum, Integratio Alapítvány, Temesvár.

Szervezők:

Támogatók:

